

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Gemeente Hilversum
T.a.v. Mw. A. van Wijngaarden
Postbus 9900
1201 GM HILVERSUM

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Jack Hoogeboom
T +31650089950
j.hoogeboom@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie

Datum 8 oktober 2025
Betreft Advies Toekomstplan Natuurlandgoed Zonnestraal (d.d. 22 augustus 2025)

Geachte mevrouw van Wijngaarden,

Op 23 september 2025 vroeg u mij om te adviseren over het Toekomstplan Natuurlandgoed Zonnestraal (22 augustus 2025).

Dit Toekomstplan is het vervolg op het eerdere Toekomstplan uit december 2024. In de tussenliggende periode heeft de RCE in een aantal bijeenkomsten uitgangspunten kunnen meegeven voor de totstandkoming van voorliggend Toekomstplan. Dit heeft plaatsgevonden in goed overleg met initiatiefnemer, Commissie Ruimtelijke Kwaliteit & Monumenten en Gemeente Hilversum. Graag spreek ik mijn waardering uit voor de mogelijkheid daartoe en de constructieve opstelling van alle betrokkenen.

Advies

Ik kan mij op hoofdlijnen vinden in de ontwikkelvisie, uitgangspunten en ambities zoals deze zijn geschetst in het Toekomstplan. Het Toekomstplan is, vanuit de cultuurhistorie gezien, op belangrijke onderdelen verbeterd ten opzichte van het vorige Toekomstplan. Hieronder ga ik gedetailleerder in op specifieke onderdelen van het Toekomstplan.

1. Ik ben onder voorwaarden akkoord met de in op pagina 18 opgenomen cultuurhistorische waarderingskaart. De zone die op de kaart in het midden van het landgoed in de kleur wit is getekend, is niet zonder waarde en zou ingekleurd moeten zijn passend bij de waardering die dat gebied heeft volgens de analyse. Ook kan de kaart nog verder worden verbeterd door alle bekende bijgebouwen in te tekenen. Hiermee ontstaat een volledig beeld van de bestaande situatie, waarmee toekomstige misverstanden kunnen worden voorkomen.
2. Ik ondersteun ik de op pagina 21 opgesomde interventies voor herstel/reconstructie en transformatie van bestaande onderdelen. Uitzondering hierop betreft de reconstructie van de Adamas diamantslijperij. Dit is een door de oorlogsontwikkelingen nooit

afgebouwd object, waarmee een reconstructie vanuit cultuurhistorisch perspectief niet opportuun is. De beoogde 'herbouw' of 'reconstructie' is kortom onvoldoende inhoudelijk onderbouwd.

3. Het plan is zeer ingrijpend, met zowel veel nieuwbouw als herstel van cultuurhistorische waarden. Op pagina 44 is het beoogde programma opgesomd, met ca. 18.000 m² te handhaven bebouwing, ca. 11.000 m² te vervangen bebouwing en ca. 8.500 – 12.500 m² aanvullend programma. Ik ben van mening dat het landgoed in beginsel voldoende laadvermogen heeft om dit programma te kunnen realiseren, met inachtneming van de punten zoals genoemd in onderstaande toelichting. Ik kan akkoord gaan met voorliggend Toekomstplan vanwege het herstel van cultuurhistorische waarden als integraal onderdeel ervan. Ook kan ik mij vinden in de op pagina 24-25 genoemde zes zoekgebieden voor nieuwbouw, gelegen in drie deelgebieden; (1) Campus Zonnestraal, (2) Woon- en Werkgemeenschap en (3) Regeneratieve boerderij.
4. Ik adviseer om een beeldkwaliteitsplan (BKP) op te stellen voor de nieuw te bouwen onderdelen, dat voortbouwt op het voorliggende Toekomstplan en dat duidelijk maakt hoe de vormgeving van deze nieuwbouw aansluit op het aanwezige cultureel erfgoed, op de visie zoals beschreven in het Toekomstplan en op de architectuurhistorische waarden en concepten zoals toegepast in het Sanatorium Zonnestraal. Te hanteren begrippen hierbij zijn: transparantie, kleur, ruimtelijkheid, zonlicht, daglicht, overgangen tussen buiten en binnen, relatie tussen gebouw en landschap, natuurinclusief en circulair bouwen en – in algemene zin – een architectuur die in dienst staat van het bestaande cultureel erfgoed en het landgoed als geheel. Ik ben graag betrokken bij de totstandkoming van het BKP.

Toelichting op het advies per deelgebied

Hieronder volgt een overzicht met daarin specifieke opmerkingen en gevraagde uitwerkingen voor elk deelgebied en de nieuwbouw daarbinnen. Ik adviseer om deze opmerkingen en uitwerkingen waar mogelijk op te nemen in het te maken BKP en anders in samenhang met het te maken BKP. Deze opmerkingen vereisen geen aanpassing in het voorliggende Toekomstplan.

1. Campus Zonnestraal

Het Campuspaviljoen vormt het centrum van het Deelgebied Campus Zonnestraal en heeft volgens het Toekomstplan een footprint van ca. 750 m² en een BVO van ca. 1.250 m². Ik vind dit voorstelbaar. De (ronde) vorm en de relatie met de tuin en met de 'mobility hub' zijn mij onvoldoende onderbouwd en vergen verdere uitwerking. Daarbij vraag ik aandacht voor een zorgvuldige inpassing van het paviljoen binnen de gereconstrueerde campustuin, waarbij uitgangspunt is dat deze reconstructie zal worden onderbouwd op basis van historische bronnen.

De Hangar heeft volgens het toekomstplan een BVO dat ongeveer twee keer de oppervlakte heeft van de footprint (1.800 m²). Uitgangspunt is om maximaal de footprint van de voormalige hangar te bebouwen. Mogelijk is een BVO van 2x de footprint te veel voor deze locatie. Ik adviseer om bij de totstandkoming van het schetsontwerp nader onderzoek te doen naar de exacte afmetingen

(bebouwingsvlak en hoogte) van de voormalige hangar en deze als uitgangspunt te gebruiken.

Bij de bunker ligt tussen het campuspaviljoen en de hangar en heeft volgens het toekomstplan een BVO van ca. 2.250 m² en een footprint van ca. 1.600m². Ik vind dit volume fors maar denkbaar. Een zorgvuldige inpassing van dit volume vergt nadere uitwerking. Daarbij vraag ik aandacht voor een goede overgang tussen landschap en gebouw, mede gezien het genoemde half verdiept parkeren.

Diamantslijperij Adamas is nooit afgebouwd, waarmee een reconstructie vanuit cultuurhistorisch perspectief niet opportuun is. Ik kan me voorstellen dat hier een markering wordt gerealiseerd voor de ooit geplande diamantslijperij, al dan niet in de vorm van compacte nieuwbouw. Nieuwbouw op deze plek is een aparte ontwerpogave, omdat het voortbouwt op een onvoltooid verleden.

2. Woon- en werkgemeenschap

De beoogde bebouwing in dit deelgebied bestaat uit een '**hoofdhuis**' en '**bijhuizen**', met een footprint van ca. 4.500 m² en een BVO van ca. 12.500 m², wat voorstelbaar is. Dit onderdeel vergt nadere uitwerking en afstemming, mede ten aanzien van de inrichting van de buitenruimte, het beoogde half verdiept parkeren en de verkeersontsluiting.

3. Regeneratieve boerderij

Het concept 'kamperen bij de boer' is onvoldoende uitgewerkt. In het toekomstplan is sprake van een **kas en schuur** met een BVO van 1.600 m² en een footprint van 1.200 m², en **kamperen bij de boer** (375 m²) met 'tiny houses'. Idealiter blijven de enggronden gevrijwaard van veel nieuwbouw, zodat het landschappelijke contrast tussen de eng en het bos optimaal zichtbaar blijft. Daarnaast vraag ik mij af of deze bestemming op deze plek mogelijk is in verband met de aanvliegroute van vliegveld Hilversum.

Uitgangspunten en meer informatie

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij '*Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten*' op www.cultureelerfgoed.nl. Voor meer informatie over het transformeren van cultureel erfgoed kunt u terecht op [Transformeren met cultureel erfgoed | Stad | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#)

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Jack Hoogeboom
Adviseur Erfgoed en Ruimte
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed